

**TOSHKENT DAVLAT
IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

**2021-YIL
25-NOYABR**

**YANGI O‘ZBEKISTONDA
MOLIYA-BANK, BYUDJET-SOLIQ,
BUXGALTERIYA HISOBI VA
AUDIT SOHALARINI YANADA
RIVOJLANTIRISHNING
DOLZARB MASALALARI**

**XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMANI
MAQOLALAR TO‘PLAMI**

TOSHKENT – “IQTISODIYOT” – 2021

UO'K 658.114.45(100)

KBK 65.050.2

“Yangi O‘zbekistonda moliya-bank, byudjet-soliq, buxgalteriya hisobi va audit sohalarini yanada rivojlantirishning dolzarb masalalari”.

Xalqaro ilmiy-amaliy konferensiya maqolalar to‘plami (2021-yil 25-noyabr). – T.: “IQTISODIYOT”, 2021. – 600 b.

Ilmiy-amaliy anjuman tezislari to‘plamiga magistrantlar, ilmiy tadqiqot ishlarini olib borayotgan izlanuvchi va tadqiqotchilar, mazkur soha mutaxassislari hamda professor-o‘qituvchilarning ilmiy ishlari kiritilgan.

Ushbu ilmiy-amaliy anjumanning asosiy maqsadi yangi O‘zbekistonda yanada liberallashtirish, moliya-bank, byudjet-soliq, buxgalteriya hisobi va audit sohalarini rivojlantirishga to‘sqinlik qilayotgan muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etishga qaratilgan taklif va tavsiyalar ishlab chiqish hisoblanadi.

To‘plamda O‘zbekistonda moliya-bank, byudjet-soliq, buxgalteriya hisobi va audit sohalarini rivojlantirish istiqbollari, unda har bir soha faoliyatini yanada rivojlantirish va raqobat muhitini qo‘llab-quvvatlash kabi dolzarb masalalar yoritilgan bo‘lib, u professor-o‘qituvchi, ilmiy izlanuvchi, tadqiqotchi hamda magistrantlarning ilmiy izlanishlarida foydali bo‘ladi.

<i>Mas’ul muharrir</i>	–	<i>PhD., dots. U.R. Xalikov t.f.d., prof. K.Sharipov i.f.d., prof. M.Eshov</i>
<i>Tahrir hay’ati:</i>		<i>i.f.d., prof. A. Burxanov i.f.d., dots. N. Abdusalomova i.f.d., dots. X. Xudoyqulov i.f.d., dots. B. Tuxliev i.f.d., dots. N. Xajimuratov i.f.n., dots. A. Ayubjonov i.f.n., prof. Sh. Ergasheva i.f.d., dots. A. Turaev</i>
<i>Taqrizchilar:</i>		<i>i.f.d., prof. S. Elmirzaev, i.f.d., prof. D.Raxmonov</i>

Mazkur to‘plamga kiritilgan maqola va tezislarning mazmuni, undagi statistik ma’lumotlar va me’yoriy hujjatlar sanasining to‘g‘riligi hamda tanqidiy fikr-mulohazalarga mualliflarning o‘zlari mas’uldirlar.

ISBN 978-9943-7329-6-4

© “IQTISODIYOT”, 2021

Садиков А.	Ўзбекистонда валюта бозорини эркинлаштириш орқали мамлакат экспорт салоҳиятини ошириш масалалари211
Нуримова Н. Ж.	Тижрат банкларида кадрлар сиёсатини амалга оширишнинг замонавий талаблари.....213
Набижанов Б.В.	Акциядорлик жамиятларида дивиденд сиёсати шакллантириш назариялари.....217
Жумаев И. Б.	Янги ўзбекистонда инвестиция фаолиятини молиялаштиришда халқаро молия институтларининг аҳамияти.....220
Ишниязов Б.Н.	Қишлоқ хўжалиги тармоғини молиялаштириш муаммолари ва ечимлари.....226
Бобоқуллов А. М.	Янги ўзбекистонда инвестиция фаолиятини муқобил молиялаштиришнинг назарий асослари.....229
Олимова Н. К.	Monetary policy of the state in the development of the real and financial sectors of the economy236
Халикова К. У.	Yangi o'zbekistonda moliya va bank xizmatlari bozorini yanada rivojlantirish239
Хусаинов Р.	International experience of macroeconomic regulation of the government securities market and the possibility of its application in uzbekistan241

2-YO'NALISH.

SOLIQ MA'MURIYATCHILIGI VA SUG'URTA XIZMATLARI BOZORI SAMARADORLIGINI OSHIRISH ISTIQBOLLARI

Тухлиев Б.К.	Солиқ имтиёзлари – инвестиция жараёнларини молиялаштириш манбалари сифатида.....244
Қўлдошев Қ.М.	Қишлоқ хўжалиги қорхоналари молиявий барқарорлигини таъминлашда сугурта хизматларининг роли246
Гіyasov S.A.	Ways to improve the efficiency of tax administration250
Шеннаев X. M.	Ўзбекистон ҳудудларида сугурта хизматлари кўрсатиш қўламини кенгайтириш йўллари.....254
Базаров Қ. Т.	Солиқ маъмуриятчилигини янада такомиллаштиришда рақамли иқтисодиёт ўрни ва аҳамияти.....257
Махкамбоев А.Т.	Сугурта хизматларини кўрсатишда бухгалтерия ҳисоби ва уни юритишнинг ўзига хос жиҳатлари261
Агзамов А.Т.	Жисмоний шахслар даромадларини солиққа тортиш тизими ижтимоий жиҳатларининг камбағалликни камайтиришдаги аҳамияти.....265

<i>Bababekova G. B.</i>	О‘zbekistonda soliq ma‘murchiligining asosiy yo‘nalishlari	277
<i>Махкамбоев К.А.</i>	Транспорт ташкилотларида иқтисодий салоҳияти самарадорлиги билан боғлиқ кўрсаткичлар таҳлили.....	281
<i>Валиева С. Х.</i>	Тижрат банкларида масофавий банк хизматларини ривожлантириш	285
<i>Хошимов С.М.</i>	Халқаро инвестиция фаолиятида сиёсий рисклар ва уларни суғурталаш.....	290
<i>Boboyeva G. G.</i>	Soliq siyosatini takomillashtirish – kichik biznesni rivojlantirish garovi.....	293
<i>Ахроров З.О.</i>	Фойдани солиққа тортишнинг хориж тажрибаси ва уни миллий солиқ тизимида қўллаш имкониятлари.....	296

3-YO‘NALISH.

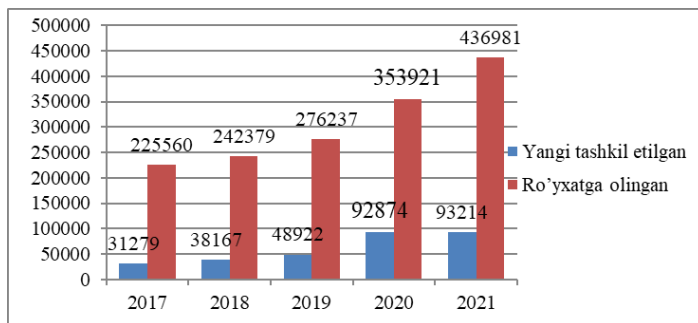
О‘ZBEKISTONDA BUHGALTERIYA HISOBINI XALQARO STANDARTLAR ASOSIDA TASHKIL ETISHNING USTUVOR MASALALARI.

<i>Холбеков Р.О.</i>	Бухгалтерия ҳисобининг Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётидаги ўрни, тарихи, эришилган ютуқлари ва келажagi.....	301
<i>Эргашева Ш. Т.</i>	Янги ўзбекистонда молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартларининг истиқболлари.....	308
<i>Tulakhodjaeva M. M.</i> <i>Khodjaeva M. H.</i>	Features of digitalization and ensuring transparency of accounting in Uzbekistan	312
<i>Абдусаломова Н. Б.</i> <i>Хажимуратов Н.</i>	Сотиш бюджетини шакллантириш тартиби Молиявий ҳисобот халқаро стандартларини Ўзбекистон Республикасида қўллаш масалалари.....	315 324
<i>Боронов Б. Ф.</i> <i>Абдурасулов Ж. А.</i>	Молиявий инвестициялар ҳисобининг назарий асослари	328
<i>Остонокулов А.А.</i>	Таълим муассасаларида ўқитишнинг тўлов–контракт шаклидан тушумлар ҳисоби ва уни такомиллаштириш.....	332
<i>Махсудов Б.Ю.</i> <i>Сотволдиева Д.</i> <i>Юлдашев Э.</i>	Молиявий ҳисоботнинг халқаро стандартига ўтишда бухгалтер профессионал фикрлашини роли	336
<i>Ташкенбаева З. У.</i>	Туристлик корхоналарда бошқарув қарорларини қабул қилишда харажатларни таснифлашнинг ўзига хос хусусиятлари.....	342

SOLIQ SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH – KICHIK BIZNESNI RIVOJLANTIRISH GAROVI

G.G. Boboyeva,
BuxDU, o'qituvchi.

Bugungi kunda Iqtisodiyotni rivojlantirishning asosi, lokomotivi bo'lmish kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish, mehnatga layoqatli aholi qatlamini ushbu sohaga jalb etish uchun mamlakatimizda keng ko'lamli islohotlar amalga oshirilmoqda. Shubhasiz kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiy o'sish va aholi turmush darajasini oshirishdagi o'rni beqiyosdir. 2019–yil statistika ma'lumotlariga ko'ra YaIMning 54,2 % i kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'yektlari tomonidan yaratildi. Jami qurilish ishlarining 75,8 % i, sanoat mahsulotlarining 25,8 % i ishlab chiqarilmoqda. Kichik biznesning mamlakat umumiy eksportidagi ulushi 27 % ni, importda – 61,6 % ni tashkil etdi. Ish bilan band jami O'zbekiston aholisining 76,2 % dan ortig'i ushbu tarmoqda mehnat qilmoqda¹⁰¹ [1]. Ularning soni yildan yilga oshib bormoqda.

1–chizma. Kichik biznes sub'yektlari soni (dehqon va fermer xo'jaliklarsiz), 1 yanvar holatiga ko'ra, birlikda¹⁰²

Yuqoridagi diagramma ma'lumotlariga ko'ra, ro'yxatga olingan kichik biznes sub'yektlari (fermer va dehqon xo'jaliklarsiz) 2017 yilda 225 560 birlikni tashkil etgan bo'lsa, 2021 yil 1 yanvar holatiga ko'ra ularning soni 436 981 birlikka yetgan, hisobot yilida 2017 yilga nisbatan ularning soni 211 421 birlikka yoki 1,94 baravarga ortgan. Yangi tashkil etilgan kichik biznes sub'yektlari soni 2020 yilda 2016 yilga nisbatan

¹⁰¹ O'zbekiston Respubkasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari

¹⁰² O'zbekiston Respubkasi Davlat statistika qo'mitasi ma'lumotlari

qariyb 3 baravarga oshgan. Ular sonining oshishiga tadbirkorlik sub'yektlarini davlat ro'yxatdan o'tkazish tartibining soddalashtirilganligi, bozor infratuzilmasining yaxshilanganligi, tadbirkorlarni har tomonlama muhofaza qiluvchi qonunchilikning shakllantirilayotganligi, va eng asosiysi soliq siyosatida berilayotgan imtiyozlar, soliq yukining yildan yilga yengillashtirilayotganligi va boshqa ko'plab omillar ijobiy ta'sir etmoqda.

O'zbekiston Respublikasi prezidenti Sh.M.Mirziyoyev o'z nutqlarida "Yagona yo'limiz – tadbirkorlar sonini ko'paytirish, odamlarni ishbilarmon qilish! Har bir hokim byudjetga qo'shimcha daromadlarni ta'minlashi uchun o'zi izlanishi, tadbirkorga sharoit yaratib, biznes vakillari bilan yelkama–yelka ishlashi kerak"103 degan fikrlarni ta'kidlab o'tganlar.

Davlat budjeti daromadlari asosi soliqlardan shakllanadi. Har bir xo'jalik yurituvchi sub'yekt, tegishli tartibda davlat ro'yxatidan o'tgach, soliq munosabatlarini sub'yektiga aylanadi.

Davlatda nooqilona olib borilayotgan soliq siyosati esa, yuridik va jismoniy shaxslarning soliqlardan noqonuniy ravishda qochishiga sabab bo'ladi. Soliq stavkalarining maqbullashtirilishi esa davlat budjetiga tushumlarining ko'payishiga olib keladi. Bunday qarashlar A.Smit, A.Laffer nazariyalarida ham yoritilgan.

Soliq yukining kamayishi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'yektlarining soni oshishiga olib keladi. Korxonalar foydasining katta qismi o'ziga qoldirilishi ularning aylanma mablag'lari ko'payishiga, investitsion faoliyatining kengayishiga, innovatsion mahsulotlarni yaratish uchun sarflarining oshishiga xizmat qiladi.

Mamlakatimizda tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish borasida keng ko'lamli isohotlarning namunasi sifatida 20 avgust 2021 yilda prezident Shavkat Mirziyoyev tadbirkorlar bilan ochiq muloqotini yaqqol misol keltirishimiz mumkin. Muloqot tadbirkorlarni qiynayotgan muammolar bilan yaqindan tanishish va ularni o'rganib chiqish asosida bartaraf etish yo'llari va yo'nalishlarini belgilab olish, tadbirkorlarning jamiyatdagi mavqeini ko'tarish maqsadida tashkil etildi. Ushbu muloqotda tadbirkorlardan kelib tushgan 15 mingdan ortiq savol, taklif va tashabbuslar asosida ishlab chiqilgan dasturning 2 yo'nalishi ham aynan, *Soliq tizimini takomillashtirish, biznesga soliq yukini imkon qadar kamaytirishga bag'ishlangan* 104.

Unga asosan:

103 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev raisligida 8-yanvar 2020 yilda Davlat byudjeti parametrlarini ijro etish va hududlarda tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha joriy yilgi ustuvor vazifalarga bag'ishlangan videoselektor yig'ilishidagi nutqi. <https://president.uz/oz/lists/view/3262>

104 O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning tadbirkorlar bilan muloqoti. 20 avgust 2021 yil. <https://www.gazeta.uz/oz/2021/08/23/president-meets-business>.

- 2020–yil fevral oyida «Maxsus iqtisodiy zonalar to‘g‘risida”gi qonun qabul qilingunga qadar iqtisodiy zonalarda ro‘yxatdan o‘tgan tadbirkorlarga berilgan imtiyozlar saqlab qolinadi.

- Ichki bozorda teng raqobat bo‘lishi uchun eksport mahsulotlari ishlab chiqarishga olib kelingan xom ashyo import bojidan ozod etiladi.

- Maxsus iqtisodiy zonalar ishtirokchilariga QQSning ortiqcha qismini 7 kun ichida qaytarib berish tartibi joriy qilinadi.

Ushbu tartib tadbirkorlarga bir yilda o‘rtacha 350 mlrd so‘m qo‘shilgan qiymat solig‘ini qisqa muddatda qaytarib olish va aylanma mablag‘larini ko‘paytirish imkoniyatini beradi.

- Chetdan olib kelingan tovarlar uchun qo‘shilgan qiymat solig‘ini 120 kun davomida bo‘lib–bo‘lib to‘lashda tadbirkorlarga foiz hisoblanmaydi va garov talab etilmaydi.

- Noruda qazilmalarga (qum–shag‘al, ohaktosh, gips, dolomit kabi) yer qa‘ridan foydalanganlik uchun soliq stavkasi 2 barobarga kamaytiriladi. Buning hisobiga, 1,5 mingga yaqin korxonalar ixtiyorida yiliga 500 mlrd so‘m mablag‘ qoladi.

- turizm kompaniyalari va mehmonxonalarni turistik yig‘imlardan 2 yil muddatga ozod qilinadi. Buning natijasida 2 ming nafar tadbirkor ixtiyorida 150 mlrd so‘m qoladi.

- 2022 yil 1 yanvardan boshlab soliq idoralari o‘z elektron dasturlari orqali biznes subyektlariga hisobotlarini shakllantirish xizmatini yo‘lga qo‘yadi. Hisobotlarni kechiktirib topshirish bilan bog‘liq moliyaviy sanksiyalarni qo‘llash tartibi to‘liq bekor qilinadi.

- 2022 yildan QQSni qo‘shimcha hujjatsiz qaytarish tartibi amaliyotga joriy etiladi.

- 2022 yildan boshlab, qo‘shilgan qiymat solig‘ini hisobga olishda soliq va bojxona idoralarining elektron bazalari o‘zaro bog‘lanadi. Ya‘ni, soliq idoralarida mavjud qo‘shilgan qiymat solig‘i ortiqcha to‘lovlar bojxona to‘lovlarini amalga oshirayotganda ham inobatga olinadi. Ushbu yengillikdan 10 mingdan ziyod tadbirkor foydalanishi mumkin bo‘ladi.

Xulosa o‘rnida shuni aytishimiz lozimki, mamlakatimizda soliq siyosatining oqilona tashkil etilganligi va tinimsiz takomillashtirilayotganligi tadbirkorlarning moddiy ta‘minotini yaxshilaydi, faoliyat natijalaridan ko‘proq bahramand bo‘lishiga imkon yaratadi, tadbirkorlarda zahira va investitsion fondlarning hosil bo‘lishiga imkon beradi, ular faoliyatini rag‘batlantiradi.